

Juan Gabriel Vásquez

Feliza nevei

Szóval így teltek a napok, Feliza Bursztyn rövidke életén gondolkodva. A túlságosan is meleg ősz beköszöntével minden reggel korán elhagytam kölcsönlakásomat, és a széles sugárutakon egészen a Montparnasse negyedig sétáltam, ahol Feliza fiatalon megtanult agyagot formázni, és ahol negyedszázaddal később utolérte a korai halál. Húszperces séta volt, amely a Gobelins metróállomás közelében kezdődött, elhaladt a szobrász Camille Claudel lakóháza előtt, és a munkahelyemen ért véget, egy kis szobában, amelynek ablaka egy terebélyes akácfára nézett a rue de la Grande Chaumière-en. Ott, abban az ablakomból látható kis utcában volt az a művészeti akadémiá, ahol Feliza az ötvenes években tanult, és elég volt megkerülni a háztömböt, majd három-négy percet sétálni, hogy eljussunk oda, ahol 1982-ben meghalt. Abban a néhány párizsi tömbben egy egész élet elfért, gondoltam, miközben azzal az abszurd meggyőződéssel sétáltam végig azokon az utcákon, hogy ha eleget látom azt, amit ő is látott, talán megérthetem, mi az, ami miatt ilyen fiatalon, alig negyvennyolc

évesen meghalt, ráadásul végtelenül messze, nyolcezer kilométerre a közös hazánktól, amelyet annak ellenére is mindig szeretett, hogy rengeteg szenvedést okozott neki.

Hamarosan azonban rájöttem, hogy megérteni Felizát kemény vállalkozás. Vele kapcsolatban semmi sem volt egyszerű. Még a neve sem, amibe mindenkinek beletört a nyelve, aki csak ismerte, és ami arra kényszerítette, hogy az egész életét pontosítgatással, helyesírási hibák korrigálásával, egy-egy helyrehozhatatlanul elért címsor feletti sópánkodással vagy teljes családtörténetének elmagyarázásával töltse, csak hogy bebizonyítsa, családja távoli eredete és a túl sok mássalhangzót tartalmazó vezetékneve ellenére senki sem lehet kolumbiaibb nála. Életének egyetlen eseménye se volt egyszerű: se a hibái, se a sikerei, se a szerelmei, se a szerelmi csalódásai; nem voltak szimpla kudarcai, és a sikerei félreértése sem volt egyszerű. Feliza élete tele volt legendákkal, amiért ő maga tette a legtöbbet a sokak szemét csípő, hivalkodó szabadságával, az újságíróknak adott rejtélyes válaszaival – semmi se szórakoztatta jobban annál, hogy félrevezesse őket –, és persze a műhelyéből kikerült teremtményekkel: a hegesztőpisztollyal eltorzított fémszerkezeteivel meg az enigmatikus installációval, melyek egyszerre provokálták és ejtették zavarba az embert, mert senki sem értette, hogyan lehetséges, hogy bár nincs emberi

alakjuk, mégis képesek olyan együttérzést, dühöt, örömet vagy épp vágyat kelteni, mint egy carrarai márványból készült mitológiai jelenet.

Néha az akadémia utcájába érve megálltam pár pillanatra az ajtó előtt, amely a mestereken és tanítványokon kívül mindenki előtt zárva volt. A homlokzaton, az áttetsző ablakok mellett márványtáblák sora hirdette a régi mesterek – Wlérick, Brayer, Jérôme, Artozoul – neveit, mintha még mindig élnének, középen, szürke alapon arany betűkkel pedig ott volt Feliza egykori tanárának, Ossip Zadkine-nek a neve is, pőrén jelölve szakmáját: *Szobrász*. Nem tudom, hányszor sétált végig Feliza ezen a járdán, ahogy azt sem, hányszor ment el ezek előtt az ablakok előtt, de valamikor az ősz folyamán elkezdett kirajzolódni előttem, amint hosszú lépteivel besétál a keskeny ajtón, és kiereszti harsány, messze visszhangzó nevetését, nem is sejtve, hogy alig néhány saroknyira innen, egy orosz étteremben éri majd a halál, öt ember előtt, akik szerették. És ott voltam én, egy aprócska szobában az akadémia utcájában, negyvenegy évvel és nyolc hónappal Feliza halála után, életemet az övének szentelve, napi hat, tíz, tizennégy órát csak rajta gondolkodva: próbáltam tisztán látni, figyelmesen szemlélni őt vagy a szellemét, egyszerűen elképzelni Felizát, mintha csak agyagból kellene megformálnom. Persze nem minden segítség nélkül. A munkahelyemen egyre gyűltek

a Felizáról szóló fotók és dokumentumok, a múlt e küldöttei, melyek támaszaim voltak élete rekonstruálásában; élénken éltek az emlékeimben azok a hosszú-hosszú beszélgetések, amelyeket az évek során azokkal az emberekkel folytattam, akik osztoztak a világában, és különösen azzal a férfival, aki halálakor a férje volt: Pablo Leyvával.

Bogotában ismerkedtünk meg egymással, hat hónappal azelőtt, hogy Párizsba érkeztem volna: a keleti dombokon fekvő lakásában fogadott, hogy a Felizával töltött utolsó napjairól beszél-gessünk – jobban mondva azokról a közös párizsi napokról, amelyekről akkor még nem tudták, hogy az utolsók lesznek. Pablo akkor már évek óta írta alapos és harcias cikkeit munkájáról és egyben szenvedélyéről, a környezetvédelemről az *El Espectador*ba, ahol egyidőben az én publicisztikáim is megjelentek, így az arca – jobban mondva arcának az újságban megjelenő, elmosódott változata – nem volt ismeretlen számomra. Most, nyolcvanhárom évesen még mindig ugyanolyan szakálla volt, mint megboldogult ifjúkorában, csak ritkásabb és őszebb. Udvariasan beszélt hozzám a hintaszékéből egy dohányzóasztal előtt, amelyet két bronzfigura díszített: azonnal felismertem, hogy Feliza Bursztyn munkái. Ott, a régi idők tanúi előtt emlékezett vissza arra a nőre, aki különféle módokon még mindig jelen volt az életében.

Az emlékek, különösen a fájdalmas emlékek azonban nem jönnek elő automatikusan, csak mert megidézzük őket – körbe kell őket udvarolni, mert olyanok, mint a bizalmatlan állatok, amelyek félnek közeledni: néha kell egy kis csali, hogy előbújjanak a rejtekhelyükről. Szerettem volna az elnézését kérni, amiért fájdalmas emlékek felidézésére kényszeríttem, mert senkit nem szabadna ilyesmire kötelezni pusztán azért, hogy kielégítse valaki más érdeklődését – de még inkább azért, mert a felejtéshez való jognak szentnek és sérthetetlennek kellene lennie. Vajon szemtelen betolakodó voltam, amiért tudni akartam Feliza Bursztynról, amiért meg akartam ismerni, amennyire csak lehet, és amiért a személyisége mélyére akartam hatolni, hogy az ő szemével mesélhessem el a világot? Akárhogy is, rá kellett jönnöm, hogy a beszélgetés során voltak olyan részletek, amelyeket Pablo hosszú évek után először elevenített fel, és tapogatózó szavaiból, no meg lehunytt szeméből, mely mint ha belülről égette volna, érezhető volt, micsoda erőfeszítésébe került az emlékezés. „Nem, erre nem igazán emlékszem” – mondta nemegyszer. Esetleg: „Ezen majd jobban el kell gondolkodnom.” Azt azonban soha nem mondta, hogy „Nem akarok róla beszélni.”

A következő hónapok során Pablo vonakodó emlékezete fokozatosan felfedte titkait. Miközben a kutatás folytatásához beköltöztem